

**ODMENA ADVOKÁTA USTANOVENÉHO V TRESTNOM KONANÍ ZA
OPATROVNÍKA MALOLETÉHO POŠKODENÉHO – ANALÓGIA V
TRESTNOM PROCESE**

Zodpovednosť za náhradu nákladov, ktoré v trestnom konaní vzniknú advokátovi ako opatrovníkovi, má znášať orgán, ktorý ho do tejto funkcie ustanovil, teda štát.

(Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. I. ÚS 394/2021 z 12. januára 2022)

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miloša Maďara a sudcov Jany Baricovej (sudkyňa spravodajkyňa) a Rastislava Kaššáka v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **M. B.** proti uzneseniu Okresného súdu Dolný Kubín č. k. 2T/30/2019 z 9. decembra 2020 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Okresného súdu Dolný Kubín č. k. 2T/30/2019 z 9. decembra 2020 **boli porušené** základné právo sťažovateľky vlastniť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 11 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a jej právo na ochranu majetku podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Okresného súdu Dolný Kubín č. k. 2T/30/2019 z 9. decembra 2020 **zrušuje a vec vracia** Okresnému súdu Dolný Kubín na ďalšie konanie.
3. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevyhovuje**.
4. Náhradu trov konania sťažovateľke **nepriznáva**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenu Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) 4. februára 2021 domáhala vyslovenia porušenia základného práva vlastniť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a podľa čl. 11 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“), základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 36 ods. 1 listiny, práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a práva na ochranu majetku podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) uzneseniami Okresného súdu Dolný Kubín (ďalej len „okresný súd“) vydanými 18. novembra 2020 a 9. decembra 2020 v konaní vedenom pod sp. zn. 2T/30/2019, ktoré požadovala zrušiť a vec vrátiť okresnému súdu na ďalšie konanie.

2. Ústavný súd uznesením č. k. I. ÚS 394/2021-19 z 29. septembra 2021 prijal podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ústavnú sťažnosť sťažovateľky na ďalšie konanie v časti namietaného porušenia základných práv zaručených ústavou a listinou a práv zaručených dohovorom a dodatkovým protokolom smerujúcej proti uzneseniu okresného súdu č. k. 2T/30/2019 z 9. decembra 2020. Vo zvyšnej časti ústavnú sťažnosť odmietol.
3. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľka si 11. novembra 2020 ako okresným súdom 6. marca 2019 ustanovená opatrovníčka siedmim poškodeným maloletým deťom na výkon ich práv pre účely trestného konania uplatnila trovy právneho zastúpenia v sume 1 768,57 eur.
4. Okresný súd uznesením č. k. 2T/30/2019 z 18. novembra 2020 vydaným vyššou súdnou úradníčkou podľa § 558 ods. 1 Trestného poriadku v spojení s § 557 ods. 2 Trestného poriadku uložil odsúdenej povinnosť nahradiť trovy poškodených vzniknuté ustanovenému opatrovníkovi – sťažovateľke v sume 1 269,19 eur na jej účet.
5. Proti uzneseniu vyššej súdnej úradníčky podala sťažovateľka sťažnosť, na základe ktorej samosudca okresného súdu uznesením č. k. 2T/30/2019 z 9. decembra 2020 rozhodnutie z 18. novembra 2020 zrušil a podľa § 558 ods. 1 Trestného poriadku v spojení s § 557 ods. 2 Trestného poriadku uložil odsúdenej povinnosť nahradiť trovy poškodených vo výške 1 209,19 eur na účet sťažovateľky.
6. Podľa názoru sťažovateľky uznesením okresného súdu z 9. decembra 2020 boli porušené jej základné práva na súdnu ochranu a vlastníť majetok, ako aj práva na spravodlivé súdne konanie a ochranu majetku.

II.

Argumentácia sťažovateľky

7. Sťažovateľka porušenie práva na spravodlivý proces vidí predovšetkým v nesprávnej aplikácii § 558 ods. 1 Trestného poriadku v spojení s § 557 ods. 2 Trestného poriadku okresným súdom v danej veci s tým, že správny postup predpokladal analogické použitie § 553 ods. 1 Trestného poriadku, v dôsledku čoho mala byť povinnosť uhradiť trovy opatrovníka uložená štátu, a nie odsúdenej.
8. Sťažovateľka súhlasí s argumentáciou samosudcu, pokiaľ tento konštatuje, že právna úprava „pozabudla“ po novele § 48 ods. 2 Trestného poriadku riešiť novým konkrétnym ustanovením otázku náhrady trov vzniknutých ustanovenému opatrovníkovi z radov advokátov. Akceptuje aj to, že súd by mal v takýchto prípadoch postupovať „per analogiam“. Nesúhlasí však s tým, aby súd postupoval analogicky podľa § 558 ods. 1 a § 557 ods. 2 Trestného poriadku.
9. Podľa názoru sťažovateľky ak štát v zmysle povinnosti uloženej mu zákonom „ex offio“ ustanoví advokáta za opatrovníka, musí na seba prevziať aj následnú zodpovednosť, t. j. uhradiť ustanovenému opatrovníkovi jeho odmenu za poskytnuté právne služby. Sťažovateľka ako opatrovníčka ustanovená súdom na základe súdneho rozhodnutia zastupovala záujmy maloletých poškodených, preto má právo na úhradu odmeny a hotových výdavkov spojených s výkonom tejto funkcie, a to výlučne zo strany subjektu, ktorý jej túto povinnosť uložil. Ide podľa nej «o „zmluvný vzťah“ opatrovník - súd a nie o „zmluvný vzťah“ opatrovník – poškodený». Trovy ustanoveného opatrovníka vníma analogicky ako trovy ustanoveného obhajcu podľa § 40 ods. 1 Trestného poriadku, prípadne ako zástupcu poškodeného podľa § 47 ods. 6 Trestného poriadku, a nie ako trovy poškodeného v zmysle § 557 ods. 1 a 2 Trestného

poriadku, ustanovenia ktorého je možné podľa jej presvedčenia použiť iba po predchádzajúcom postupe podľa § 53 ods. 1 Trestného poriadku, t. j. keď si poškodený zvolí advokáta za svojho splnomocnenca, ktorý vo veci obhajuje jeho záujmy na základe zmluvy o poskytovaní právnej pomoci. V danej veci to ale tak nebolo.

10. Sťažovateľka trvá na tom, že subjekt – štát, ktorý opatrovníka ustanovil, preberá na seba s rozhodnutím o ustanovení aj zákonnú povinnosť – uhradiť opatrovníkovi jeho odmenu za právne zastupovanie. Nie je prípustné, aby do „zmluvného vzťahu“ dvoch subjektov zasahoval subjekt tretí, obzvlášť v takom prípade, ak by mal niesť zodpovednosť za plnenie si povinnosti, ktorá z uzavretého „zmluvného vzťahu“ prináleží jednej zo zmluvných strán.

11. Podľa názoru sťažovateľky jej okresný súd uplatneným postupom fakticky uložil ďalšiu povinnosť spojenú s vymáhaním pohľadávky voči odsúdenej.

12. Porušenie práva vlastniť majetok sťažovateľka nachádza v skutočnosti, že okresný súd jej rozhodnutím z 9. decembra 2020 skrátil odmenu pôvodne priznanú uznesením z 18. novembra 2020 o sumu 50 eur z dôvodu, že jedna z poškodených počas súdneho konania nadobudla plnoletosť, čím voči nej zanikla potreba právnej pomoci opatrovníka. Podstata námietok sťažovateľky v tomto smere spočíva v jej presvedčení, že bolo povinnosťou okresného súdu danú situáciu riešiť a po podaní obžaloby zrušiť ustanovenie opatrovníka, pretože pokiaľ je rozhodnutie o jeho ustanovení v platnosti, advokát je povinný svoje povinnosti plniť. Okresný súd preto podľa sťažovateľky konal v rozpore so zákonom, ak nezrušil právoplatné uznesenie o ustanovení opatrovníka v čase, keď podmienky na jeho činnosť podľa § 48 ods. 2 Trestného poriadku pominuli. V tomto ohľade mal, ako to sťažovateľka tvrdí, okresný súd postupovať analogicky podľa § 40 ods. 1 Trestného poriadku, zo znenia ktorého vyplýva, že obhajcu ustanoví a ustanovenie obhajcu zruší v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie a v konaní pred súdom predseda senátu. Sťažovateľka svoj záver podporila tiež znením § 40 ods. 6 Trestného poriadku, podľa ktorého ak sa už v priebehu konania zistí, že obvinený má dostatočné prostriedky, aby uhradil trovy obhajoby alebo ak obvinený nepreukáže nárok na bezplatnú obhajobu v lehote podľa § 34 ods. 3, obhajcu ustanoveného podľa odseku 2 zruší ten, kto ho ustanovil. V prípade ustanoveného advokáta podľa sťažovateľky platia jeho povinnosti až do doby, keď subjekt, ktorý ho ustanovil, rozhodnutie o ustanovení nezruší.

13. Podľa sťažovateľky je paradoxom, že súd v danej veci pochybil, nespĺnil si svoju zákonnú povinnosť a svoje procesné pochybenie vyhodnotil v neprospech ustanovenej opatrovníčky, keď jej krátil požadovanú odmenu za právne služby, hoci si iba riadne plnila svoje povinnosti.

14. Napokon sťažovateľka nesúhlasí ani s nepriznaním jej ňou požadovanej úhrady výdavkov podľa § 16 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“). Pritom ako sťažovateľka uvádza, samosudca okresného súdu svoje rozhodnutie v tejto časti neodôvodnil a vyššia súdna úradníčka len konštatovala, že súd nemohol priznať poškodeným náhradu trov podľa vyúčtovania, ktoré vykonala ich opatrovníčka v zmysle § 14 vyhlášky, pretože advokátke patrí odmena v zmysle § 12 ods. 7 vyhlášky v sume 200 eur za celé konanie.

15. Podľa sťažovateľky priznanie tarifnej paušálnej odmeny nemá žiadnu súvislosť s priznaním či nepriznaním hotových výdavkov a náhrady za stratu času, ktoré upravuje tretia časť vyhlášky v § 15 až § 17. Ide o uplatňované náhrady, ktoré nespádajú do výšky určenej paušálnej tarifnej odmeny, ale sú uplatňované popri odmene tak, ako to vyplýva priamo zo znenia druhej a tretej časti vyhlášky.

16. V rámci všeobecných ustanovení prvej časti vyhlášky sa jednoznačne konštatuje, že vyhláška upravuje spôsob určenia a výšku odmeny, náhradu hotových výdavkov a náhrady za stratu času advokáta za právne služby. V ustanovení § 1 ods. 5 vyhlášky sa konštatuje, že v odmene sú zahrnuté aj odmeny za administratívne práce a iné práce vykonané v súvislosti s poskytovaním právnych služieb.

17. Na druhej strane v zmysle § 15 písm. a) v spojení s § 16 ods. 3 vyhlášky advokát má právo popri nároku na odmenu aj nárok na náhradu hotových výdavkov s tým, že od klienta možno požadovať na náhradu výdavkov na miestne telekomunikačné výdavky a miestne prepravné sumu vo výške jednej stotiny výpočtového základu za každý úkon právnej služby, a to aj vtedy, ak sa na jej náhrade s klientom osobitne nedohodol (režijný paušál).

18. Citované znenie ustanovení vyhlášky je podľa sťažovateľky dôkazom, že nemožno stotožňovať pojem „odmena“ s pojmom „hotové výdavky“ a nepriznať ustanovenému opatrovníkovi „režijný paušál“ s odôvodnením, že v predmetnej veci je určená paušálna tarifná odmena.

19. Vychádzajúc zo samotného odôvodnenia nepriznania „režijného paušálu“ vyššou súdnou úradníčkou, sťažovateľka sa pýta, prečo potom súd opatrovníkovi priznal iné hotové výdavky (cestovné) a náhradu za stratu času, ktoré svojím charakterom (rovnako ako „režijný paušál“) spadajú pod § 15 až § 17 vyhlášky.

III.

Vyjadrenie okresného súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľky

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

20. Okresný súd k ústavnej sťažnosti uviedol, že v danej veci pristúpil k aplikácii § 557 ods. 1, resp. § 557 ods. 2 Trestného poriadku, pretože ju považoval za najbližšiu analogickú právnu úpravu vzhľadom na to, že podľa jeho názoru postavenie obhajcu obvineného nemožno porovnať s postavením opatrovníka poškodeného. Konštatoval, že § 553 Trestného poriadku stanovuje, ktoré osoby majú nárok na náhradu vzniknutých trov voči štátu, t. j. v ktorých zákonom stanovených prípadoch znáša štát trovy trestného konania. Opatrovník poškodeného, ktorý bol ustanovený súdom podľa § 48 ods. 2 Trestného poriadku, ani samotný poškodený medzi tieto osoby nepatria. V zmysle § 553 ods. 4 Trestného poriadku má zástupca z radov advokátov voči štátu nárok na odmenu a náhradu, ak bol poškodenému ustanovený podľa § 47 ods. 6 Trestného poriadku (prípady, keď poškodený nemá dostatočné prostriedky, aby uhradil náklady spojené s uplatnením nároku na náhradu škody, pričom poškodený musí nedostatok prostriedkov preukázať).

21. Okresný súd tvrdí, že v konaní vznikli trovy trestného konania poškodenému a o týchto aj rozhodoval. Priklonil sa preto k aplikácii § 557 Trestného poriadku a rozhodol o trovách poškodeného tak, že uložil povinnosť nahradiť trovy poškodených odsúdenej.

22. Okresný súd poznamenal, že v súdnej praxi nie je jednotný postup pri priznávaní trov poškodeného v trestnom konaní, resp. trov opatrovníka ustanoveného poškodenému podľa § 48 ods. 2 Trestného poriadku, a nie je mu známe, že by k zjednoteniu rozhodovania súdov došlo postupom vyšších súdnych inštancií.

23. K námietke sťažovateľky, ktorá nesúhlasila s nepriznaním režijného paušálu, okresný súd poukázal na to, že účelom § 12 ods. 4 vyhlášky je paušálne odmeňovanie advokáta ustanoveného za opatrovníka na ochranu práv poškodeného v prípadoch, v ktorých zákonný zástupca poškodeného nemôže vykonávať svoje práva. Paušálna odmena má v zmysle

dôvodovej správy zodpovedať bežnému počtu právnych úkonov postačujúcich na ochranu práv a právom chránených záujmov maloletého a pretože okresný súd nepriznával sťažovateľke odmenu za jednotlivé úkony právnej služby, považoval za správne nepriznať jej ani režijné paušály k úkonom právnej služby.

24. Aj vo vzťahu k zrušeniu ustanovenia opatrovníka poškodenej osobe, ktorá nadobudla plnoletosť, okresný súd konštatoval absenciu presnej právnej úpravy postupu súdu v takýchto prípadoch. V zásade je však opatrovník ustanovený na obdobie do dovŕšenia plnoletosti a má sa za to, že dovŕšením plnoletosti ustanovenie opatrovníka zaniká aj bez ďalšieho rozhodnutia. Podľa okresného súdu bola bez významu domnienka sťažovateľky, že je opatrovníčkou aj tejto plnoletej osoby.

III.2. Vyjadrenie zúčastnenej osoby:

25. Zúčastnená osoba, ktorou je v danom prípade odsúdená D. B., ktorej okresný súd uložil povinnosť nahradiť trovy poškodených vzniknuté sťažovateľke ako im ustanovenej opatrovníčke, na výzvu ústavného súdu nereagovala a možnosť vyjadriť sa k ústavnej sťažnosti nevyužila.

III.3. Replika sťažovateľky:

26. Sťažovateľka vo svojej replike zotrvala na dôvodoch uvedených v ústavnej sťažnosti a k potrebe zrušenia ustanovenia opatrovníka poškodenému poukázala na uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) č. k. č. 2Tdo/44/2015 z 25. augusta 2015, podľa ktorého v prípade, ak dôjde k ustanoveniu obhajcu podľa § 40 ods. 1 Trestného poriadku z akéhokoľvek dôvodu uvedeného v § 37 ods. 1, 2 alebo 3 Trestného poriadku a § 38 ods. 1 Trestného poriadku, ustanovenie obhajcu nezaniká automaticky po zániku dôvodov povinnej obhajoby, ale zaniká až rozhodnutím o zrušení ustanovenia obhajcu podľa § 40 ods. 1 tretej vety Trestného poriadku, resp. § 40 ods. 4, 5 a 6 Trestného poriadku, prípadne § 41 ods. 2 Trestného poriadku, pretože rozhodnutie o zrušení ustanovenia obhajcu podľa už uvedených ustanovení zákona má konštitutívny, a nie deklaratívny charakter.

27. Podľa sťažovateľky okresný súd pri svojom rozhodovaní o odmene ustanoveného opatrovníka poškodených mal postupovať per analogiam, prihliadajúc na označené rozhodnutie najvyššieho súdu. Konštatovanie o automatickom zániku povinnosti ustanoveného opatrovníka hájiť záujmy poškodeného po dovŕšení jeho plnoletosti považuje sťažovateľka za právny názor v rozpore so zákonom.

IV.

K ústnemu pojednávaniu

28. Ústavný súd v súlade s § 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ústavnou sťažnosťou a so stanoviskami účastníkov konania, ako aj predloženými písomnými dokumentmi dospel s prihliadnutím na predmet konania k názoru, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

V.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

29. Podstatou ústavnej sťažnosti je porušenie základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivé súdne konanie (čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 36 ods. 1 listiny a čl. 6 ods. 1 dohovoru) a porušenie základného práva vlastníť majetok a práva na jeho ochranu (čl. 20 ods. 1 ústavy,

čl. 11 ods. 1 listiny a čl. 1 dodatkového protokolu) uznesením okresného súdu o odmene a náhrade hotových výdavkov sťažovateľke ako ustanovenej opatrovníčke maloletým poškodeným v trestnom konaní, ku ktorému malo dôjsť tým, že okresný súd povinnosť uhradiť trovy ustanoveného opatrovníka (sťažovateľky) uložil odsúdenej, ďalej tým, že okresný súd nezrušil ustanovenie opatrovníka poškodenej, ktorá počas trestného konania nadobudla plnoletosť a v tejto súvislosti nebola sťažovateľke priznaná odmena v plnej výške, a napokon tým, že okresný súd nepriznal sťažovateľke ako ustanovenej opatrovníčke náhradu hotových výdavkov.

30. V prvom rade je potrebné pripomenúť, že ústavný súd ako nezávislý súdny orgán ochrany ústavnosti (čl. 124 ústavy) stojí mimo sústavu všeobecných súdov, a preto nie je zásadne oprávnený preskúmať a posudzovať skutkové a právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu, s výnimkou ich arbitrárnosti alebo zjavnej neodôvodnenosti majúcej za následok porušenie základného práva alebo slobody (obdobne napr. I. ÚS 13/00, III. ÚS 151/05, III. ÚS 344/06). Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov interpretácie a aplikácie zákonov všeobecnými súdmi s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách. Interpretácia a aplikácia právnych predpisov je totiž primárne úlohou všeobecných súdov, pričom zásah ústavného súdu je namieste len v prípade najvážnejších pochybení predstavujúcich porušenie základných práv a slobôd garantovaných ústavou, predovšetkým, keď rozhodovací proces vykazuje znaky arbitrárnosti. O arbitrárnosti a svojvôli pri výklade zákonného predpisu všeobecným súdom by pritom bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natolko odchyľil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam (I. ÚS 494/2014).

31. Z ústavného postavenia ústavného súdu tiež vyplýva, že jeho prvoradou úlohou je ochrana ústavnosti, a nie ochrana zákonnosti, čo je prejavom doktríny, že všeobecný súd pozná právo („iura novit curia“). Je v právomoci všeobecného súdu vykladať a aplikovať zákony. Pokiaľ tento výklad nie je arbitrárny a je náležité zdôvodnený, ústavný súd nemá príčinu doň zasahovať (m. m. I. ÚS 19/02, IV. ÚS 238/05, II. ÚS 357/06).

32. Z judikatúry ústavného súdu vyplýva, že arbitrárnosť rozhodnutia všeobecného súdu môže vyplývať aj z ústavne nekonformného výkladu ustanovení právnych predpisov aplikovaných na prerokovaný skutkový prípad. Právomoc ústavného súdu konštatovať porušenie základného práva účastníka konania na súdnu ochranu je založená v prípade, ak dospeje k záveru, že napadnuté rozhodnutie všeobecného súdu je v rozpore s požiadavkou ústavne konformného výkladu právnych predpisov (III. ÚS 307/2012).

33. Základom interpretácie a aplikácie každej právnej normy v materiálnom právnom štáte je pritom určenie účelu právnej úpravy, vymedzenie jej rozsahu a identifikácia jej obsahu. Nevyhnutnou súčasťou rozhodovacej činnosti súdov zahŕňajúcej aplikáciu abstraktných právnych noriem na konkrétne okolnosti individuálnych prípadov je zisťovanie obsahu a zmyslu právnej normy uplatňovaním jednotlivých metód právneho výkladu. Ide vtedy o metodologický postup, v rámci ktorého nemá žiadna z výkladových metód absolútnu prednosť, pričom jednotlivé uplatnené metódy by sa mali navzájom dopĺňať a viesť k zrozumiteľnému a racionálne zdôvodnenému vysvetleniu textu právneho predpisu (III. ÚS 294/2018).

34. Sťažovateľka namieta predovšetkým nesprávne analogické použitie ustanovení § 558 ods. 1 v spojení s § 557 ods. 2 Trestného poriadku.

35. Inštitút analógie sa pri aplikácii práva využíva v prípadoch, ak určitý spoločenský vzťah nie je upravený konkrétnym ustanovením príslušného zákona, resp. iného právneho predpisu (analogia legis), resp. ak existuje spoločenský vzťah, na ktorý nepamätá právna norma, ktorá by ho regulovala (analogia iuris) (II. ÚS 317/09, III. ÚS 388/2018).

36. V prípade analógie zákona (analogia legis), ktorej použitie nemožno vylúčiť v prípade rozhodovania o trovách konania, ide o prenesenie zákonného hodnotiaceho meradla na zákonom (alebo iným právnym predpisom) neupravenú právnu otázku na základe podobnosti. Posúdenie, resp. výklad, či v danom prípade ide o takú otázku, ktorá môže byť predmetom analógie zákona, ako aj prípadné použitie analógie zákona (podobného právneho predpisu na podobný vecný stav), a rozhodnutie na základe jej použitia patrí zásadne do právomoci všeobecného súdu, a nie do právomoci ústavného súdu (m. m. II. ÚS 122/03, IV. ÚS 107/2012, III. ÚS 388/2018).

37. Použitie analógie v trestnom práve procesnom v zásade nie je problematické (aspoň z hľadiska trestnoprávnej teórie), pokiaľ nie je prejavom arbitrárnosti (jej použitie umožňuje medzera v právnej úprave, pričom je racionálne a argumentačne podložené) a nemá negatívny dopad na práva účastníka konania, osobitne v zmysle obmedzenia jeho základných práv a slobôd (II. ÚS 792/2014).

38. S prihliadnutím na predmet konania, v súvislosti s ktorým bola ústavná sťažnosť podaná, ústavný súd považuje za potrebné zdôrazniť, že vo všeobecnosti platí, že pochybenia pri rozhodovaní o náhrade trov konania spravidla nedosahujú samy osebe takú intenzitu, na základe ktorej možno vysloviť porušenie základných práv a slobôd, akokoľvek sa môže účastníka (strany) konania citeľne dotknúť. Ústavný súd pri posudzovaní problematiky trov konania, t. j. problematiky vo vzťahu k predmetu konania pred všeobecnými súdmi vedľajšej, postupuje nanajvýš zdržanlivo a k zrušeniu napádaného výroku o trovách konania sa uchýli iba výnimočne, napr. keď zistí, že došlo k porušeniu práva na súdnu ochranu extrémnym spôsobom alebo že bolo zasiahnuté aj iné základné právo (II. ÚS 78/03, II. ÚS 31/04, IV. ÚS 45/06, I. ÚS 156/2010, IV. ÚS 311/2012, IV. ÚS 210/2013, IV. ÚS 192/2014). Inak povedané, problematika náhrady trov konania by mohla dosiahnuť ústavnoprávny rozmer len v prípade extrémneho vybočenia z pravidiel upravujúcich toto konanie, k čomu by mohlo dôjsť najmä na základe takej interpretácie a aplikácie príslušných ustanovení zákona, ktorá by v sebe zahŕňala črty svojvôle (II. ÚS 681/2016).

39. Skutočnosť, že ústavný súd rozhodnutia o trovách konania meritórne preskúmvava iba výnimočne, však neznamená, že takýmito rozhodnutiami by nemohlo dôjsť k porušeniu práv sťažovateľov, ktorí sa v tejto súvislosti na ústavný súd obrátia. Ústavný súd už v minulosti rozhodol o porušení práv sťažovateľov rozhodnutiami všeobecných súdov o trovách konania, a to napríklad v prípadoch nerešpektovania príslušných ustanovení zákona, resp. vyhlášky (II. ÚS 82/09, I. ÚS 119/2012, II. ÚS 536/2018, IV. ÚS 431/2018), ako aj v prípade nedostatočného odôvodnenia právnych záverov všeobecného súdu (I. ÚS 423/2010).

40. Okresný súd v odôvodnení napadnutého rozhodnutia z 9. decembra 2020 vyhodnotil, že v ustanoveniach Trestného poriadku (§ 553 a nasledujúcich) nie je upravený procesný postup, ktorým by si advokát v procesnom postavení opatrovníka uplatňoval vzniknuté trovy za výkon funkcie opatrovníka, ani nie je upravený procesný postup pre rozhodovanie o takto uplatnených trovách. Preto považoval za nevyhnutné pristúpiť k analógii, a to s poukazom na ustanovenia o priznávaní trov splnomocnencovi poškodeného. Okresný súd zároveň poukázal na § 553 ods. 1 Trestného poriadku, podľa ktorého štát neznáša vlastné trovy poškodeného ani výdavky spojené so zvolením obhajcu a splnomocnenca. Podľa samosudcu

okresného súdu bolo správne pristúpiť k použitiu najbližšej právnej úpravy, a to § 557 ods. 1, resp. § 557 ods. 2 Trestného poriadku, a teda zaviazat' na úhradu trov poškodených odsúdenú.

41. Samosudca okresného súdu za správne považoval aj vyššou súdnou úradníckou aplikované ustanovenie § 12 ods. 7 vyhlášky upravujúce tarifnú odmenu advokáta ustanoveného za opatrovníka na ochranu práv poškodeného v trestnom konaní. Vychádzal pritom z dôvodovej správy, podľa ktorej dôvodom prijatia tohto ustanovenia bola skutočnosť, že vzhľadom na povahu právnej služby poskytovanej maloletému na ochranu jeho práv ako poškodeného nie je možné presne vyčísliť počet právnych úkonov, ktoré advokát pri jeho zastupovaní vykoná. Z tohto dôvodu bolo navrhnuté stanoviť paušálnu odmenu zodpovedajúcu bežnému počtu právnych úkonov postačujúcich na ochranu práv a právom chránených záujmov maloletého.

42. S prihliadnutím na počet zastupovaných okresný súd pristúpil v zmysle § 13 ods. 2 vyhlášky ku zníženiu základnej sadzby tarifnej odmeny o 50 %.

43. K sťažovateľkou namietanému neodôvodneniu postupu pri výpočte sumy hotových výdavkov vyššou súdnou úradníckou samosudca okresného súdu uviedol, že výška ich sumy bola určená správne, v súlade s obsahom spisového materiálu. Bolo zrejmé, že sťažovateľka si ako ustanovený opatrovník vyčísliť hotové výdavky (cestovné a náhradu za stratu času) za každého poškodeného, pritom z obsahu spisového materiálu považoval okresný súd za preukázané, že cesty boli vykonané spoločne pre poškodených a podľa § 17 ods. 2 vyhlášky ak sa cesta týka vykonania úkonov pre viacerých klientov, výška náhrady určená podľa odseku 1 sa pomerne rozdelí medzi jednotlivých klientov.

44. Napokon krátenie odmeny sťažovateľke za zastupovanie jednej z poškodených, ktorá v priebehu trestného konania nadobudla plnoletosť, okresný súd odôvodnil tým, že nadobudnutím plnoletosti poškodenej zanikla sťažovateľke vo vzťahu k nej funkcia ustanoveného opatrovníka a v zmysle § 12 ods. 7 vyhlášky v takom prípade patrila sťažovateľke odmena vo výške 50 %, t. j. 100 eur. Vyššia súdna úradníčka teda pochybila, pokiaľ sťažovateľke priznala túto odmenu vo výške 100 %.

45. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že okresný súd ustanovil sťažovateľku za opatrovníčku siedmim maloletým poškodeným v zmysle § 48 ods. 2 Trestného poriadku, podľa ktorého v prípadoch, v ktorých zákonný zástupca poškodeného nemôže vykonávať svoje práva uvedené v odseku 1 (ten znie: Ak je poškodená osoba pozbavená spôsobilosti na právne úkony alebo ak je jej spôsobilosť na právne úkony obmedzená, vykonáva jej práva podľa tohto zákona jej zákonný zástupca, ktorý môže splnomocniť zastupovaním aj organizáciu na pomoc poškodeným.), predseda senátu a v prípravnom konaní na návrh prokurátora sudca pre prípravné konanie ustanovia na výkon týchto práv poškodenému opatrovníka z radov advokátov. K ustanoveniu sťažovateľky za opatrovníčku došlo z dôvodu, že poškodení neboli v tom čase plnoletí a obvinená, ktorá sa voči nim mala dopustiť zločinu týrania blízkej a zverenej osoby podľa § 208 ods. 1 písm. a) a ods. 3 písm. d) Trestného zákona s poukazom na § 138 písm. j) Trestného zákona, vystupovala vo vzťahu k nim v postavení pestúňky (traja poškodení), profesionálneho rodiča (dvaja poškodení) a poručníčky (dvaja poškodení).

46. Po právoplatnosti rozsudku vydaného v predmetnom trestnom konaní, ktorým bola obžalovaná odsúdená, okresný súd v zmysle § 558 ods. 1 Trestného poriadku rozhodol o povinnosti na náhradu trov poškodených a o ich sume, a to použitím § 557 ods. 2 Trestného poriadku, podľa ktorého súd môže podľa okolností prípadu rozhodnúť na návrh poškodeného o tom, že odsúdenému ukladá povinnosť nahradiť poškodenému celé trovy alebo ich časť,

ktoré súvisia s účasťou poškodeného v trestnom konaní, a to aj v prípade, ak poškodenému nebol priznaný nárok na náhradu škody ani sčasti.

47. Tak okresný súd, ako aj sťažovateľka sa zhodli na názore, že Trestný poriadok ako procesnoprávny predpis, ktorým sa konanie riadilo, neupravuje postup náhrady trov advokáta, ktorý bol ustanovený za opatrovníka podľa § 48 ods. 2 Trestného poriadku, a teda bolo namieste uplatniť analógiu. Avšak sťažovateľka sa nezhodla s okresným súdom na vhodnosti primeraného použitia § 557 ods. 2 Trestného poriadku, ale navrhovala analogické použitie § 40 ods. 1 Trestného poriadku normujúceho ustanovenie obhajcu obvinenému v prípadoch, keď ho musí mať a v určenej lehote si ho sám nezvolí. V ústavnej sťažnosti sťažovateľka rozšírila svoj návrh aj o prípadné uplatnenie § 47 ods. 6 Trestného poriadku upravujúceho ustanovenie zástupcu nemajetnému poškodenému v trestnom konaní.

48. Podľa názoru ústavného súdu pomerne značná generalita citovaného a okresným súdom použitého § 557 ods. 2 Trestného poriadku zjavne umožňuje jeho aplikáciu na mnohé, Trestným poriadkom striktné neupravené situácie a postupy týkajúce sa náhrady trov poškodeného, avšak táto skutočnosť nezabavuje všeobecný súd povinnosti v prípade potreby nachádzať a analogicky využívať iné zákonné ustanovenia, upotrebenie ktorých by bolo na danú situáciu primeranejšie a pre strany trestného konania spravodlivejšie.

49. A práve o taký prípad išlo aj v danej veci.

50. Nie je sporné, že pre sťažovateľku ako ustanovenú opatrovníčku poškodeným je použitie § 557 ods. 2 Trestného poriadku pri náhrade nákladov spojených s touto činnosťou potencionálne menej priaznivé, pretože je vystavená riziku, že odsúdený (v tomto prípade odsúdená) si z nejakého dôvodu uloženú povinnosť nesplní a trovy neuhradí. Preto požiadavku sťažovateľky adresovanú okresnému súdu, ktorou v rámci riadneho opravného prostriedku naliehala na analogické využitie iného ustanovenia Trestného poriadku (ňou označený § 553 ods. 2) považujúceho tieto náklady za trovy znášané štátom, nemožno hodnotiť ako neopodstatnenú, keďže pri povinnosti nahradenia trov štátom je obava z potreby vymáhania si tejto povinnosti ďalšími prostriedkami ak nie celkom eliminovaná, tak určite minimalizovaná.

51. Podľa názoru ústavného súdu je očakávanie advokáta, ktorý bol za opatrovníka ustanovený v zmysle § 48 ods. 2 Trestného poriadku, že trovy vzniknuté v tejto súvislosti mu nahradí štát (ktorého orgán ho do tejto pozície ustanovil), legitímne nielen z pohľadu spravodlivosti, ale aj z ďalších dôvodov uvedených nižšie.

52. Všeobecný súd v zmysle označeného ustanovenia Trestného poriadku advokáta za opatrovníka poškodenému v trestnom konaní ustanovuje. Ide o postup obligatórny a (odhliadnuc od možnosti podania sťažnosti proti takémuto rozhodnutiu) bez možnosti zásahu poškodeného do tohto procesu. A práve spôsob určenia (konštituovania) advokáta do „funkcie“ opatrovníka podľa § 48 ods. 2 Trestného poriadku je potrebné a dôležité zohľadniť aj pri uhrádzaní s tým spojených jemu vzniknutých nákladov a odmeny za jej výkon. Nie nelogickou či iracionálnou je úvaha sťažovateľky spočívajúca v tvrdení, že pri takomto ustanovení opatrovníka ide o „zmluvný“ vzťah opatrovník – súd, a nie opatrovník – poškodený. Táto okolnosť dáva zmysluplnosť názoru, že zodpovednosť za náhradu nákladov, ktoré v takom prípade opatrovníkovi vzniknú, má znášať orgán, ktorý ho do tejto funkcie ustanovil (resp. štát), zvlášť ak ide o opatrovníka z radov advokátov (na rozdiel od predošlej právnej úpravy, keď za opatrovníka sa mal ustanoviť „najmä štátny orgán“). V tomto smere možno nájsť (aj keď vzdialenejšiu) paralelu s ustanovovaním obhajcu osobe – obvinenému, ktorý ho zo zákonom stanovených dôvodov mať musí a nezvolí si ho (§ 40 ods. 1 Trestného

poriadku) a ktorého trovy v takom prípade podľa § 553 ods. 2 Trestného poriadku hradí štát. Iste nemožno stotožňovať, čo sa týka podstaty, účelu a zmyslu, úlohu, resp. postavenie obhajcu a opatrovníka v trestnom konaní. Tieto dva inštitúty sú v zmysle ich záujmov v trestnom konaní takpovediac od seba značne vzdialené, i keď v oboch prípadoch ide o zabezpečenie plnohodnotného a efektívneho výkonu práv strán trestného konania. Avšak pri absencii iného pre účely rozhodovania a rozhodnutia o trovách konania primeraného (a v neposlednom rade spravodlivejšieho) ustanovenia procesnoprávneho predpisu zohľadňujúceho všetky atribúty súvisiace s ustanovením opatrovníka a výkonom jeho činnosti táto skutočnosť oslabuje potrebu zdržanlivosti ich analogického použitia.

53. Z právnej úpravy obsiahnutej v § 553 Trestného poriadku tiež vyplýva, že trovami, ktoré znáša štát, sú aj trovy obhajcu, ktorého súd ustanovil obvinenému na základe požiadavky o jeho ustanovenie z dôvodu, že nemá dostatočné prostriedky na úhradu trov obhajoby (§ 40 ods. 2 Trestného poriadku), a rovnako má voči štátu nárok na odmenu a náhradu zástupca z radov advokátov, ktorý bol ustanovený poškodenému podľa § 47 ods. 6 Trestného poriadku, t. j. poškodenému, ktorý uplatňoval nárok na náhradu škody a nemal dostatočné prostriedky, aby uhradil náklady s tým spojené. Z uvedenej právnej úpravy je evidentné, že pokiaľ zastupovaná osoba (či už obvinený alebo poškodený) preukáže nedostatok finančných prostriedkov na úhradu trov svojho zastúpenia v trestnom konaní, tieto trovy súdom ustanovenému (nie zvolenému) zástupcovi – advokátovi hradí štát, keďže je opodstatnený predpoklad, že zastúpený nebude schopný uhradiť trovy súvisiace so svojím zastúpením prostredníctvom ustanoveného advokáta. Napriek tomu, že § 48 ods. 2 Trestného poriadku nepodmieňuje svoju aplikáciu nedostatkom finančných prostriedkov opatrovníkom zastupovaného poškodeného, je veľmi pravdepodobné, že poškodená osoba, ktorá je pozbavená spôsobilosti na právne úkony alebo ktorej spôsobilosť na právne úkony je obmedzená (a ktorej zákonný zástupca nemôže vykonávať svoje práva v danom trestnom konaní), nebude spôsobilá uhrádzať trovy jej ustanovenému opatrovníkovi očakávaným obvyklým spôsobom. Navyše, v obdobných prípadoch nie je výnimočné, že takáto osoba nevlastní majetok alebo ak ho vlastní, tak ním nedisponuje alebo disponuje v obmedzenom rozsahu.

54. Za týchto okolností sa potom jednoznačne javí, že trovy vzniknuté advokátovi ustanovenému za opatrovníka poškodenému podľa § 48 ods. 2 Trestného poriadku sú jeho trovami, a nie trovami poškodeného.

55. Odôvodnenie napadnutého uznesenia okresného súdu žiadnu z uvedených skutočností nereflektovalo. Z hľadiska jeho vyčerpanosti vo vzťahu k uplatnenej analógii ho nemožno považovať za dostatočné, pretože je v tomto smere príliš stručné, bez presvedčivej prezentácie dôvodov vylučujúcich analogickú aplikáciu iných, sťažovateľkou v riadnom opravnom prostriedku uvádzaných ustanovení Trestného poriadku.

56. Konajúci súd pri svojom rozhodovaní o náhrade trov konania predovšetkým nijako nezohľadňoval spôsob, akým dochádza k ustanoveniu opatrovníka v zmysle § 48 ods. 2 Trestného poriadku. Podľa názoru ústavného súdu protiargumentácia sťažovateľky v súvislosti s okresným súdom použitou právnou úpravou v prvostupňovom rozhodnutí v režime analógie nebola bezvýznamná ani nerozumná, preto si zasluhovala adekvátnu reakciu zo strany konajúceho súdu v druhom stupni v podobe jasného a zreteľného vysvetlenia – odôvodnenia jej neakceptovania zo strany súdu. To však odôvodnenie napadnutého rozhodnutia neobsahuje.

57. Okresný súd nevysvetlil presvedčivo, prečo práve § 557 ods. 2 Trestného poriadku bolo tým, ktoré malo byť podľa jeho názoru najbližším aplikovateľným na dotknutú situáciu.

58. Rovnako za nedostatočné hodnotí ústavný súd aj odôvodnenie napadnutého rozhodnutia vo vzťahu k nepriznaniu sťažovateľkou uplatnenej náhrady výdavkov podľa § 16 ods. 3 vyhlášky, v zmysle ktorého od klienta možno požadovať na náhradu výdavkov na miestne telekomunikačné výdavky a miestne prepravné sumu vo výške jednej stotiny výpočtového základu za každý úkon právnej služby. Túto sumu môže advokát požadovať aj vtedy, ak sa na jej náhrade s klientom osobitne nedohodol.

59. Len pre úplnosť, keďže táto okolnosť spornou nie je, ústavný súd poznamenáva, že napriek zneniu citovaného ustanovenia, podľa ktorého túto náhradu možno požadovať od „klienta“, nie je v rozhodovacej praxi všeobecných súdov problémom v určitých prípadoch akceptovať tieto výdavky ako trovy, ktoré znáša štát (nie klient). Zjavný je takýto postup napr. pri náhrade režijného paušálu ustanovenému obhajcovi obvineného.

60. Ústavný súd preskúmaním nielen napadnutého druhostupňového uznesenia, ale aj rozhodnutia vyššej súdnej úradníčky z 18. novembra 2020 zistil, že okresný súd sa sťažovateľkou uplatnenou náhradou výdavkov podľa § 16 ods. 3 vyhlášky vôbec nezaoberal a okrem odmeny podľa § 12 ods. 7 vyhlášky jej priznal iba náhradu cestovných výdavkov a náhradu za stratu času. Dôvody nepriznania náhrady telekomunikačných výdavkov a miestneho prepravného (tzv. režijného paušálu) z rozhodnutí zrejme nie sú. Pokiaľ nimi malo byť presvedčenie okresného súdu, uvedené v rámci jeho obrany vo vyjadrení k ústavnej sťažnosti, t. j. v tom zmysle, že „Nakoľko súd nepriznával advokátke odmenu za jednotlivé úkony právnej služby mal za to, že je na mieste nepriznať ani režijné paušálny k úkonom právnej služby.“, potom ich ústavný súd nemohol akceptovať. V tomto smere sa ústavný súd prikláňa k argumentácii sťažovateľky predostretej v ústavnej sťažnosti a rovnako tak aj v riadnom opravnom prostriedku proti rozhodnutiu vyššej súdnej úradníčky. Ustanovenie § 15 ods. 1 vyhlášky jasne uvádza, že advokát má popri nároku na odmenu aj nárok a) na náhradu hotových výdavkov účelne a preukázateľne vynaložených v súvislosti s poskytovaním právnych služieb, najmä na súdne poplatky a iné poplatky, cestovné a telekomunikačné výdavky a výdavky za znalecké posudky, preklady a odpisy, b) na náhradu za stratu času (§ 17).

61. Je síce pravdou, že tzv. režijný paušál (a jeho výpočet a náhrada) je viazaný na jednotlivé úkony, avšak zo žiadneho ustanovenia vyhlášky nemožno vyvodit' záver, že priznanie jeho náhrady je podmienené priznaním odmeny za tieto jednotlivé úkony, ako to vo svojom vyjadrení prezentuje okresný súd.

62. Preto ak sťažovateľka riadne preukázala, koľko úkonov v súvislosti s výkonom opatrovníctva v trestnom konaní účelne realizovala, bolo zo strany okresného súdu namieste sa jej požiadavkou riadne zaoberať a náhradu tzv. režijného paušálu za tieto úkony buď priznať alebo odmietnuť s tomu zodpovedajúcim uvedením adekvátnych, teda jasných a presvedčivých dôvodov takéhoto rozhodnutia, opretých o ústavne súladnú interpretáciu a aplikáciu relevantnej právnej normy, čo sa v tomto prípade nestalo.

63. Arbitrážnosť a zjavná neodôvodnenosť rozhodnutí všeobecných súdov je najčastejšie daná rozporom súvislostí ich právnych argumentov a skutkových okolností prerokovaných prípadov s pravidlami formálnej logiky alebo absenciou jasných a zrozumiteľných odpovedí na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu (IV. ÚS 115/03, III. ÚS 209/04).

64. Podľa názoru ústavného súdu závery okresného súdu nie sú odôvodnené v zmysle požiadaviek vyžadovaných ústavnoprávnymi princípmi reflektujúcimi základné právo na súdnu ochranu. Ako z odôvodnenia napadnutého uznesenia okresného súdu vyplýva,

sťažovateľka sa nedozvedela, na základe akých úvah tento súd dospel k presvedčeniu, že analogické použitie ňou označených ustanovení Trestného poriadku neprichádzalo do úvahy, ako aj to, z akého dôvodu jej nebol priznaný nárok na náhradu výdavkov podľa § 16 ods. 3 vyhlášky.

65. Z ustálenej judikatúry ústavného súdu vyplýva, že neodmysliteľnou súčasťou základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 36 ods. 1 listiny a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru je aj právo účastníka konania na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany (napr. IV. ÚS 115/03, III. ÚS 60/04). Potreba náležite odôvodniť súdne rozhodnutie je daná tiež vo verejnom záujme, pretože je jednou zo záruk, že výkon spravodlivosti nie je arbitrárny, neprehľadný a že rozhodovanie súdu je kontrolovateľné verejnosťou (IV. ÚS 296/09, II. ÚS 578/2015).

66. Vzhľadom na zistené skutočnosti ústavný súd nemôže inak, iba konštatovať, že takto koncipované a formulované odôvodnenie napadnutého uznesenia okresného súdu je nedostatočné až do takej miery, že ním došlo k zásahu do základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu zaručeného v čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 36 ods. 1 listiny, ako aj práva na spravodlivé súdne konanie zaručeného v čl. 6 ods. 1 dohovoru, súčasťou ktorého je nepochybne aj požiadavka, aby sa príslušný všeobecný súd v konaní právne korektným spôsobom a zrozumiteľne vyrovnal nielen so skutkovými okolnosťami prípadu, ale aj s vlastnými právnymi závermi, ktoré ho viedli ku konkrétnemu rozhodnutiu. Podľa názoru ústavného súdu napadnuté rozhodnutie okresného súdu uvedené atribúty nespĺňa.

67. Súčasne bolo podľa názoru ústavného súdu zo strany okresného súdu neprípustne zasiahnuté aj do základného práva sťažovateľky vlastniť majetok. Slovné spojenie „právo na ochranu“, ktoré je použité v ústavnom zakotvení základného práva vlastniť majetok (čl. 20 ods. 1 ústavy), implikuje v sebe podľa stabilnej rozhodovacej praxe ústavného súdu aj potrebu minimálnych garancií procesnej povahy, ktoré sú ustanovené priamo v čl. 20 ods. 1 ústavy a ktorých nedodržanie môže mať za následok jeho porušenie popri porušení práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 a nasledujúcich ústavy (I. ÚS 23/01, III. ÚS 328/05, III. ÚS 260/07, PL. ÚS 6/2016, I. ÚS 395/2016, III. ÚS 109/2020).

68. Napadnuté uznesenie okresného súdu sa bezprostredne dotýka nároku sťažovateľky na náhradu trov konania v konkrétnej výške, čo nepochybne má potenciál zasiahnuť do jej majetkovej sféry. Keďže spôsob určenia výšky náhrady trov konania neodzrkadľoval garancie v zmysle čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru, bolo potrebné konštatovať aj porušenie základného práva vlastniť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a čl. 11 ods. 1 listiny, ako aj práva na ochranu majetku podľa čl. 1 dodatkového protokolu napadnutým uznesením okresného súdu.

69. Vzhľadom na uvedené ústavný súd vyslovil porušenie základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu zaručeného v čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 36 ods. 1 listiny, práva na spravodlivé súdne konanie zaručeného v čl. 6 ods. 1 dohovoru, ako aj práva vlastniť majetok zaručeného v čl. 20 ods. 1 ústavy a čl. 11 ods. 1 listiny a práva na ochranu majetku podľa čl. 1 dodatkového protokolu uznesením okresného súdu č. k. 2T/30/2019 z 9. decembra 2020 (bod 1 výroku tohto rozhodnutia).

70. Naopak, za akceptovateľné možno podľa ústavného súdu považovať rozhodnutie okresného súdu o nepriznaní plnej sumy náhrady trov sťažovateľke za zastupovanie poškodenej, ktorá v priebehu trestného konania (30. septembra 2019) nadobudla plnoletosť. V tejto otázke sa okresný súd (samosudca) riadil znením príslušného ustanovenia vyhlášky

(§ 12 ods. 7 druhá veta vyhlášky), podľa ktorého ak advokát nezastupoval ako opatrovník oprávnenú osobu do právoplatného skončenia veci, patrí mu 50 % odmeny podľa prvej vety. Nadobudnutie plnoletosti poškodenej bolo objektívnou skutočnosťou, na základe ktorej, ako to vyplýva z § 48 ods. 1 a 2 Trestného zákona, zanikol dôvod na ďalšie zastupovanie poškodenej sťažovateľkou ako opatrovníčkou, a to aj bez potreby vydania procesného rozhodnutia.

71. Ústavný súd sa v tejto otázke nestotožnil s názorom sťažovateľky spočívajúcim v potrebe analogického použitia ustanovení Trestného poriadku upravujúcich zrušenie ustanovenia obhajcu obvinenému rozhodnutím v prípade zániku dôvodov, pre ktoré bol súdom ustanovený, príp. z iných dôvodov (napr. § 40 ods. 4, 5 a 6, príp. 41 ods. 2 Trestného poriadku). Podľa názoru ústavného súdu v tomto prípade nie je nevyhnutným uplatňovať analógiu, ale primeranú interpretáciu príslušného ustanovenia (§ 48 ods. 2 Trestného poriadku), ktorú v tejto konkrétnej preskúmvanej veci (výklad použitý okresným súdom) nemožno hodnotiť ako nesúladnú so zmyslom a účelom tohto zákonného ustanovenia, a to vrátane následného dopadu na určenie sumy trov opatrovníka – sťažovateľky. Keďže funkcia opatrovníka maloletého poškodeného podľa § 48 Trestného poriadku sa najviac približuje funkcii procesného – kolízneho opatrovníka maloletého dieťaťa, ktorá v konaní pred civilným súdom (osobitne v mimosporovom konaní) skončí nadobudnutím plnoletosti dieťaťa, nie funkcii obhajcu obvineného, ako tvrdí sťažovateľka, nie je bezpodmienečne nevyhnutné vydávať osobitné uznesenie o zániku tejto funkcie. Na tomto závere nič nemení ani skutočnosť, že okresný súd predošlé ustanovenie opatrovníka poškodených, ktorým bol Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Čadca, zrušil rozhodnutím (tým istým, ktorým ustanovil za opatrovníčku sťažovateľku).

72. V konečnom dôsledku predísť situácii, aby sťažovateľka zastupovala už plnoletú poškodenú osobu, bolo aj v možnostiach samotnej sťažovateľky pri zachovaní adekvátnej bdelosti.

73. S prihliadnutím na uvedené ústavný súd tejto námietke sťažovateľky nevyhovел (bod 3 výroku tohto rozhodnutia).

VI.

Zrušenie rozhodnutia

74. S prihliadnutím na záver o vyslovení porušenia základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 36 ods. 1 listiny a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru ústavný súd podľa čl. 127 ods. 2 ústavy, § 133 ods. 2 a ods. 3 písm. b) a § 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde zrušil uznesenie okresného súdu č. k. 2T/30/2019 z 9. decembra 2020 a vec mu vrátil na ďalšie konanie (bod 2 výroku tohto rozhodnutia). V zmysle § 134 ods. 1 druhej vety zákona o ústavnom súde je okresný súd viazaný názorom ústavného súdu, preto jeho úlohou bude po vrátení mu veci na ďalšie konanie rešpektovať názor vyplývajúci z odôvodnenia tohto rozhodnutia a opätovne v danej veci rozhodnúť o náhrade trov sťažovateľke na základe jej opravného prostriedku proti prvostupňovému rozhodnutiu v súlade s ústavnoprávnymi požiadavkami kladenými na takéto rozhodnutie.

VII.

Trovy konania

75. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti požadovala priznať náhradu trov, ktoré jej v súvislosti s uplatnením ústavnej obrany svojich základných práv vznikli v tomto konaní, vo výške 100 % bez bližšej špecifikácie.

76. Súdne trovy konania v zmysle procesných predpisov sú všetky preukázané, odôvodnené a účelne vynaložené výdavky, ktoré vzniknú v súvislosti s uplatňovaním a bránením práva na súde. Zmyslom a účelom náhrady trov konania v konaní pred súdom je poskytnúť úspešnému účastníkovi náhradu tých trov konania, ktoré vo vecnej a časovej súvislosti s konaním musel alebo bude musieť nepochybne zaplatiť (II. ÚS 31/2004). Odmena a náhrady advokáta sú súčasťou týchto trov, avšak pri odmene prináleží účastníkovi náhrada iba v prípade profesionálneho zastúpenia, teda zastúpenia advokátom. Pritom neoddeliteľným atribútom náhrady trov konania vyplývajúcim z ich zákonnej definície je aj ich vynaloženie. Sťažovateľka ako advokátka nebola v aktuálnom konaní právne zastúpená, a to v súlade s § 34 ods. 2 zákona o ústavnom súde, a ani nemusela byť; vystupovala tak vo svojom mene ako účastníčka konania, a nie ako „svoja právna zástupkyňa“. Jej úkony v konaní pred ústavným súdom sú teda jej úkonmi ako sťažovateľky domáhajúcej sa ochrany svojich práv, a nie úkonmi advokátky, a to bez ohľadu na predmet ústavnej sťažnosti, v ktorom uplatňuje svoju odmenu ako opatrovníčka poškodených v trestnom konaní. Sťažovateľka zjavne žiadne trovy právneho zastúpenia nevynaložila – sama sebe odmenu za zastupovanie, resp. za spísanie úkonov neplatila a ani to netvrdila.

77. Ústavný súd vychádzajúc z dikcie § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde tak sťažovateľke náhradu trov konania nepriznal. V nadväznosti na body 75 a 76 ústavný súd zároveň akcentuje, že § 73 zákona o ústavnom súde svojou štruktúrou (vzťah odseku 1 a 3) vytvára koncept založený na východisku, podľa ktorého účastník konania na ústavnom súde v zásade sám znáša trovy takého konania a len v odôvodnených (i) prípadoch ústavný súd môže (ii) podľa výsledku konania uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti nahradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania. Zákon o ústavnom súde nestavia právo na náhradu trov konania do nárokovateľnej polohy, ako je to v iných druhoch regulovaných právno-aplikačných procesoch (napr. civilné sporové konanie, správne súdne konanie, exekučné konanie a ďalšie). Ústavný súd teda disponuje širokým priestorom na úvahu o tom, či vôbec priznať náhradu trov konania, a ak áno, v akom rozsahu (III. ÚS 209/2020).